

Експерти зазначають, що Україна має величезний туристичний потенціал. Сайт "Сьогодні" розбирався, які напрямки в нашій країні зараз найперспективніші для туристів і як подорожують самі українці. В рамках Міжнародного туристичного салону "Україна" на зустрічі "Travel Talk: перспективи туристичного ринку України" експерти розповіли про те, що приваблює іноземних туристів, а також яку користь плануються на місцевих курортах.

Все більше іноземців їде відпочивати до України

Останнім часом кількість іноземних туристів в країні зросла на 8%. Наприклад, за даними адміністрації Держприкордонслужби, за перше півріччя 2017 року до України в'їхало 6,3 млн туристів, тоді як за аналогічний період минулого року всього 5,8 млн. В'їзний туризм значно сприяє розвитку економіки. У багатьох країнах він займає вагомую частину національного ВВП, і Україна цілком може досягти таких показників, заявив нещодавно прем'єр-міністр України Володимир Гройсман. "У багатьох країнах світу туризм займає в структурі ВВП близько 10%. Зрозуміло, що Україні є до чого прагнути. Але я глибоко переконаний, і про це говорять фахівці, що ми зможемо швидко наростити роль туризму, такої величезної сфери, в розвитку економіки", – зазначив глава уряду. Один з головних плюсів України в тому, що її туристичні напрямки неймовірно різноманітні: тут є гори, моря, різні санаторії, замки і пам'ятники архітектури. Більш того, сьогодні практично у всіх областях, навіть там, де немає гір і моря, почали з'являтися туристичні продукти. Так, наприклад, Кривий Ріг зараз почав активно просувати промисловий туризм – походи до шахт, на каньйони тощо.

Південь України стає все привабливішим для туристів

Якщо західна Україна користується туристичним попитом цілий рік, то південь країни все ще потрібно активно розвивати. "Раніше активно розвивали Трускавець, Моршин, гірськолижні курорти. В окрузі не так багато гірськолижних курортів, тому Україна досить добре розкручена на найближче зарубіжжя в цій категорії відпочинку. А ось справжній челлендж – розвивати південь", – пояснює комерційний директор туроператора "Join Up" Олександр Альба. Якщо говорити про південь України, то власники бізнесу там налаштовані досить оптимістично. Поки що вони взяли за мету досягти рівня єгипетських, турецьких курортів тощо. Експерт зазначає, що найзатребуванішим курортом на півдні залишається Затока. Незважаючи на те, що Україна має хороший туристичний попит, іноді трапляються бюрократична тяганина на кордоні. За словами Альби, деякі автобуси з туристами на кордоні пропускають швидко, а іншим доводиться чекати досить довгий час. Самі ж українці воліють подорожувати територією країни, завдяки чому внутрішній туризм в країні набирає обертів. "Майже 90% людей, які приїжджають до різних міст – це наші ж люди. Внутрішній туризм у нас на достатньому високому рівні. Іноземці, які приїжджають, користуються послугами компаній і готелів. А ось українці, переважно, користуються послугами нелегальних засобів розміщення – знімання квартир, якихось дач, садиб тощо. Тому порахувати їх офіційно дуже складно", – говорить радник першого віце-прем'єра, міністра економіки, з питань туризму і курортів Іван Ліптуга. Також, за словами Ліптуги, незважаючи на великий турпотік, середня сума витрат на день на наших курортах становить близько 250-300 грн. І це вкрай низька сума: ті ж іноземці витрачають щодня приблизно вдесятеро більше, ніж українці.

Як планують змінити туристичну галузь в країні:

Експерти в сфері туризму запропонували низку рекомендацій, які можуть на порядок поліпшити відпочинок як для громадян країни, так і для іноземців.

Зокрема, пропонується:

- розробити програму "Все включено" в готелях на півдні України;
- створити програму лояльності "Турист України";
- подорожуючи, відвідуючи різні туристичні місця, українці зможуть накопичувати бали і отримувати різні знижки;
- страхувати туристів, які користуються послугами туроператорів;
- просити владу, щоб та допомогла скасувати ПДВ для чартерних рейсів, наприклад, за маршрутами Львів-Одеса, Харків-Одеса.

Головними зовнішніми факторами, які стримують розвиток туризму в Україні, є викликана млявістю та несподіваністю економічних реформ несприятливість існуючих умов для підприємництва взагалі та туристичного зокрема, недосконалість і навіть певна агресивність нормативно-правового поля (і в тому числі – правил і умов перетинання кордонів іноземцями) і, як наслідок, відсутність необхідних інвестицій для розвитку туризму – як внутрішніх (через тривалу економічну кризу), так і іноземних (через несприятливий інвестиційний клімат). Несприятливість бізнесового клімату спричинила той факт, що з майже 3000 українських туристичних підприємств, які мають дійсні ліцензії на надання туристичних послуг, фактично на ринку працюють лише близько третини. А якщо додати до цього ще й не підйомний тягар податків і відсутність будь-яких преференцій з боку держави, то виходить взагалі повний букет.

Як вже зазначалося, саме ці зовнішні та внутрішні фактори можуть бути базою, на основі якої розроблятимуться пропозиції щодо виходу галузі з кризового становища та слугувати вказівниками подальших напрямків її розвитку.

І цими проблемами не можна нехтувати, адже Україна, з її унікальним історичним минулим, з її неповторним мальовничим ландшафтом та гостинними людьми, є ідеальним простором для розвитку туризму. Відпочинок серед природи дозволяє не лише відчувати себе в гармонії з навколишнім середовищем, але й пізнати культуру того люду, що живе в даній місцевині. Візьмемо для прикладу Українські Карпати – край своєрідний та колоритний. Мальовничість гірської природи та лікувальний мікроклімат приваблює людей зі всього світу. Спеціалісти з кліматотерапії стверджують, що гірський клімат має щось на кшталт містичних здібностей та сам по собі є кориснішим від будь-яких лікувальних рослин. Карпати дивовижні в усі пори року. Взимку сюди приїждять тисячі любителів гірськолижного спорту, влітку – любителі активного відпочинку – гірського та велотуризму, альпінізму, скелелазіння. А сільський зелений туризм – кращий та найдоступніший вид відпочинку в Карпатах. Неповторна краса гірський хребтів, гірські річки, дивовижна аура смерекових лісів захоплюють тишею, спокоєм, здоровим хвойним ароматом. Самобутній фольклор, народна творчість, смачна гуцульська їжа – невже на це можна махнути рукою та закинути «у довгу шухляду»?

І Карпати – це далеко не весь туристичний потенціал, який має в активах наша держава. Так, вагомою його складовою є історико-культурні пам'ятки. Найбільше туристів приваблюють розкопки античних міст Північного Причорномор'я (Тіра, Ольвія, Херсонес, Пантікапей); пам'ятки Київської Русі IX-XII ст. у Києві, Чернігові, Каневі, Овручі, Володимирі-Волинському; пам'ятки оборонної архітектури (фортеці в Луцьку, Меджибожі, Кам'янці-Подільському, Хотині, Білгороді-Дністровському, Ужгороді та Мукачевому); палацеві комплекси в Криму, на Львівщині та Чернігівщині; пам'ятки культової архітектури в Києві, Львові, на Івано-Франківщині, у Почаєві, Мукачевому і Чернівцях, а також дерев'яної культової та цивільної архітектури в Карпатах.

Природний потенціал України складають узбережжя Чорного та Азовського морів, рельєф, водні (понад 70 тис. річок, більше 3 тис. природних озер і 22 тис. штучних водоймищ), лісові, рослинні та тваринні ресурси. На їх основі створено 5 національних природних парків, 15 державних заповідників, заказники, дендропарки, пам'ятки садово-паркового мистецтва, які належать до природоохоронних територій. Родовища лікувальних грязей, а також мінеральних і радонових вод входять до рекреаційного потенціалу нашої країни, який має не тільки внутрішнє, а й міжнародне значення. Крім того, Україна розташована на перехресті шляхів між Європою і Азією: важливі залізничні та автомобільні магістралі, порти Чорного і Азовського морів, а також Дунаю, авіа мережа здатні забезпечити її інтенсивні багатосторонні зв'язки з багатьма країнами.

І не забуваймо про “зелений туризм”, всі передумови до розвитку якого в нашій державі існують. Адже саме Україна з давніх часів славилася красою та мальовничістю своїх пейзажів. Більш того, саме сільський туризм дає можливість подивитись на сільськогосподарське виробництво (як робиться сир, масло, ковбаса тощо, як вирощуються свині, корови, коні); на майстерність ремісників (як робиться дерев'яний посуд, як плететься ліжчик) та на дивовижні принади національної кухні і традицій

Розвиток сільського туризму міг би стати не менш як візитівкою України, поширеним видом відпочинку внутрішніх і міжнародних туристів, підґрунтям сталого та безмежно стрімкого економічного зростання. Але це поки що не виходить за межі якихось віддалених мрій та прийдешніх сподівань.

Зрозуміло, приватний капітал ще не вбачає значних перспектив у подібній діяльності, а тому вона й тягне своє існування доволі мляво. Але тут є й прорахунок неурядових організацій, які більшою мірою байдикують, хоча реально могли б здійснювати неабиякий вплив на розвиток цього сектора. Використання маркетингових стратегій, керування, лідерство, пряма підтримка – все це стало б вагомим внеском у становлення України як потужної туристичної країни. Це досягалося б шляхом використання таких підходів як тренінги та послуги для приватного сектора, підтримка інформаційної продукції та дистрибуція, презентація виставок і шоу, організація семінарів для певної частини індустрії, розвиток та менеджмент системи резервування місць, надання грантів, кредитів або інших фінансових стимулів для розвитку галузі тощо.

Реальний туристичний потенціал України неозорий; важко перелічити навіть якісь основні моменти, бо ми маємо такі величезні поклади туристичних ресурсів, що могли стати двигуном бурхливого розвитку, а не гальмом, як це є насправді.

Наведу кілька тез на підтримку сказаного. Карпати, до загального відома, — один із головних районів проведення пішохідних туристських спортивних походів. Різноманітність природних перешкод дає можливість оволодіти майже усім арсеналом прийомів техніки пішохідного туризму та орієнтування на місцевості, повноцінно проводити навчальні заходи. Бурхливі гірські річки можуть лягти в основу розбудови водного туризму, до того ж не тільки в Карпатах, але й на решті території країни.

Більш того, природа Українських Карпат та береги річок ідеальні для верхової їзди. Мандруючи прокладеними маршрутами туристи ознайомлюються з різними районами, з побутом та культурою місцевого населення, що мало змінилася за останні триста років. В деяких місцевостях до Ваших послуг — спеціальна гуцульська порода коней — «Гуцулик», добрий, спокійний та привітний, низькорослий, міцної і сухої конституції, він вважається однією з найкращих гірських порід. Відзначається своєю витривалістю і здатністю нести значний вантаж гірськими плаями. Прогулянка верхи у національному вбранні подарує незабутнє враження, і навіть вершник-початківець, прогарцювавши одного разу, повірить у свої сили і принадність коней.

Велосипедний туризм має свої переваги у порівнянні з іншими видами туризму. Особливо в Карпатах велосипед є дуже зручним засобом пересування. Він дає мандрівнику можливість із досить значною швидкістю долати великі відстані, познайомитися під час короткої подорожі з регіоном, відвідати цікаві об'єкти, розташовані один від одного на значній відстані. Але, знову ж таки, проблема - на даний час в Карпатському регіоні ознаковано тільки два велосипедних шляхи.

Не будемо зациклюватися на Карпатах, бо навіть не дивлячись на їхній колосальний потенціал, воне не є нашим єдиним козирем. Чим же ще можемо похизуватися, питаєте?

Певний прорив у розвитку туристичної галузі зробив Славутич. Упродовж останніх чотирьох років це місто стало відомо поза межами України своїми екстремальними туристичними маршрутами до ЧАЕС. Такі тури влаштовуються на індивідуальні замовлення і можуть включати в себе як відвідання саркофагу, так і національні вечорниці.

Сумська область має непогані туристичні можливості, однак вони використані лише на третину. Туристів можуть зацікавити історично-культурні пам'ятки, такі як давньоруське місто Путивль, колишня гетьманська столиця Глухів, родове село останнього кошового Запорізької Січі Петра Калнишевського. Недаремно згадані міста, а також Лебедин і Ромни входять до системи туристично-екскурсійних маршрутів “Намисто Славутича”. Ліси, що займають велику частину півночі області та Михайлівська цілина з її прадавніми ландшафтами обіцяють непогані рекреаційні можливості. Але перетворити можливості в прибуткову галузь не так-то легко. Основними проблемами є: практично повна відсутність інфраструктури (кемпінги, готелі), інформаційного забезпечення (фільми, буклети) і навіть сувенірної продукції.

Заповідник “Козацькі могили” поблизу Берестечка та знамениті Шацькі озера з волинською перлиною “Світязь” упродовж останнього десятиліття є справжніми туристичними “мекками” Волинського регіону. Але якщо масові паломництва до місця козацької битви з польським військом відбуваються епізодично (традиційне свято під Берестечком відбувається щороку наприкінці червня за участю тисяч туристів із різних регіонів України), то узбережжя Світязя й навколишніх озер привертає увагу туристів, починаючи з кінця травня й аж до останніх теплих днів осені.

Для огляду туристам у Донецькій області може бути запропонованим монастир “Святі гори”, де шостий рік тривають інтенсивні реставраційні роботи. “Святі гори” - пам'ятник архітектури 16 ст. За часів СРСР він був повністю переданий під санаторій, а в храмі створили спочатку кінотеатр, а потім традиційно віддали під склад. Сьогодні Слов'яногірськ - курортно-оздоровча зона, і вся інфраструктура міста в основному зосереджена у цій галузі. Перетворення міста в туристичний центр Сходу України сприяло б вирішенню гострих соціальних проблем всієї області.

Далеко за межами України відомі історичні та культурні пам'ятки Черкащини, які викликають зацікавленість в усьому світі. Це Канів з музеєм-заповідником Тараса Шевченка, Умань зі славетним Софіївським парком та святиною брацлавських хасидів - могилою цадика Нахмана, села Шевченкове та Моринці на Звенигородщині, де народився і виріс Тарас Шевченко, Корсунь-Шевченківський, де в 1943 році палала одна з найзапекліших битв Другої світової війни

Але багатоаспектні проблеми, наче палки в колесах, не дають розвернутися навіть маючи такі скарби. Це, перш за все, щорічна біда з паломництвом брацлавських хасидів. Вони раз на рік, у другій або третій декаді вересня масово приїждять до Умані, аби за заповітом Нахмана відсвяткувати свій Новий рік (Рош-Гашан) біля його поховання. До сьогодні на державному рівні не вирішено проблему розташування тисяч віруючих. Сотні тисяч доларів, які могли б поповнити бюджет області, осідають у кишенях комерційних фірм або приватних осіб. На цьому фоні єдиним острівцем благополуччя виглядає дендропарк “Софіївка” - державний заповідник, на утримання якого централізовано виділяються кошти з держбюджету.

Ідемо далі, на захід. Чернівецька область лише починає розвивати свій туристичний потенціал. А він є досить значним: це передгір'я та низькогір'я Карпат, гірські села зі своїми автентичними принадами, тисячолітня Хотинська фортеця, комплекс печер на кордоні з Молдовою, включно зі 100-кілометровою печерою “Попелюшка”, яка є третьою за розміром у світі гіпсовою печерою. Серед науковців побутує гіпотеза й про те, що є доступні печери, які проходять під річкою Дністер. Однак коштів на детальні дослідження немає.

Чернівецька влада може звітувати лише про початок налагодження зеленого туризму та спроби налагодження бізнес-туризму (побудовано кілька невеличких готелів на 40-50 місць, придатних як для клімато-фіто-грязетерапії, так і для проведення різних зустрічей та семінарів). На користь туризму за останній період з'явився лише регулярний авіарейс Чернівці-Київ-Чернівці. Але цього до болю мало.

Північ України – Чернігів. Його називають міні-Києвом за кількістю історичних та культових пам'яток, однак туристичний належний сервіс у цьому місті відсутній. Досі не налагоджено місця зупинки та відпочинку навіть для тих туристів, які приїждять на вихідні дні подивитися церкви та історичну частину міста. Готелі Чернігова класифікують не вище як двозіркові, однак усі вони мають проблеми із водопостачанням та опаленням.

Поки що нічого суттєвого не зроблено для відновлення туристичних поїздок до унікального заповідника Асканія-Нова на Херсонщині, хоча заповідник функціонує, і на його території розташовано науково-дослідний інститут тваринництва степових районів. Нагадаємо, що Асканія-Нова - єдиний в Європі куточок степу із унікальною рослинністю, яку ніколи не розорювали. Тут створено зоопарк, де зібрано тварин та птахів майже з усього світу. Велику частину займає парк, у якому відтворено різні кліматичні зони землі. Історія парку починається з 1874 року.

Центр країни: природні, історичні, етнографічні та інші ресурси Полтави, Кременчука, Миргорода, Диканьки, Сорочинців чи Опішного ще чекають своїх поціновувачів. І місцева влада має зрозуміти, що розвивати Полтавщину можна, не лише добуваючи газ та нафту, але й дбаючи про природу та історію, приваблюючи туристів, як це робиться в усьому світі.

Отже, підсумовуючи все вищенаведене, приходимо до досить простого, але водночас вирішального висновку. Так, можна з впевненістю стверджувати, що в галузі туризму проблемним сьогодні є неефективне та нераціональне використання відповідних ресурсів, і, більш того, - сьогоднішній рівень розвитку туристичної індустрії не відповідає наявному потенціалу.

Якщо розглядати альтернативи, що існують сьогодні перед українським туризмом, то є лише два шляхи, тобто два сценарії подальшого перебігу подій. Саме зараз відбувається той вирішальний момент, від якого залежить майбутнє, коли з'ясується, чи стане туризм однією з головних статей доходу у бюджеті, як це відбувається у більшості цивілізованих країн світу, чи залишиться на тому ж рівні, на якому він існував до сьогодні. Все це визначається тими орієнтирами, що будуть закладені в політику розвитку туризму, тобто, якщо говорити доступніше, тим, на кого буде спрямований наш ринок туристичних послуг. Таким чином, стоїть альтернатива: чи робити акцент на іноземного споживача, чи реанімувати внутрішній туристичний процес.

Зрозуміло, що палкі суперечки, які ведуться з цього приводу, базуються на перевагах та недоліках як першого, так і другого шляху розвитку.

Якщо орієнтуватися насамперед на іноземного споживача, то це потребуватиме серйозного перегляду всієї суті самого поняття туристичної послуги як такої. Не треба втішати себе ілюзіями, що при наявності сучасного рівня комфорту на кількох туристичних об'єктах в цілій державі можна істотно змінити ситуацію. Адже іноземний турист їде в Україну насамперед за враженнями, і готовий платити за них у державу, а не в ізольований від неї туристичний об'єкт. За оцінками фахівців, за останні 4 роки наші можливості по прийому іноземних туристів використані на 10 %, від чого ми втратили 80 % валютних надходжень. Отже, будьмо реалістами - "буму" іноземних туристів в найближчі роки очікувати не варто.

Саме тому, слід обрати, чи форсованими темпами довести рівень туристичного комфорту до міжнародних стандартів, чи поступово налагоджувати сервіс та реанімувати внутрішній туристичний процес. Зрозуміло, що така постановка питання є досить умовною, але на рівні концептуального обґрунтування програм на найближчу перспективу, перевагу слід віддати другому варіанту. Звичайно, це не значить, що при цьому треба ігнорувати вигоди від міжнародного туризму. Йдеться, насамперед про те, щоб піднятися на ноги за рахунок власних споживачів, і тоді вже, маючи відповідну базу, прагнути максимізувати свої досягнення на світовому рівні.

Не менш важливим є питання розвитку «нетрадиційного» туризму, бо розмір сільського, мисливського та інших спеціалізованих видів становлять лише 9%.

Важливо зазначити ще й наступне: при впровадженні Закону "Про туризм" його метою визначалося створення правової бази для становлення туризму як високорентабельної галузі економіки та важливого засобу культурного розвитку громадян, забезпечення зайнятості населення, збільшення валютних надходжень, захист законних прав та інтересів туристів і суб'єктів туристичної діяльності, визначення їх обов'язків і відповідальності. Як бачимо, пройшло

вже понад 14 років, а ситуація в туристичній галузі реально не змінилася. Тому можна дійти до цілком логічного висновку, що вся створена система органів, видана кількість законів, розпоряджень, указів є черговою жертвою бюрократизму в нашій державі. І саме це є головною проблемою сьогодення у суспільстві. Не можна вважати, що, видавши пару законів, ситуацію можна змінити на краще. Доки не прийде усвідомлення у потребі туризму як провідної галузі економіки, ніяких змін на краще не відбуватиметься.

Зараз все ще на стадії поступового впровадження знаходиться “Державна програма розвитку туризму в Україні до 2020 року”. Вона спрямована на вирішення таких існуючих в Україні проблем, як відсутність пропаганди рекреаційних можливостей країни на державному рівні та ефективної моделі інвестиційної політики в цій галузі, високі ціни на готельні послуги при їхній низькій якості, надмірний податковий тиск на туристичні підприємства, складні, порівняно із всесвітньо визнаною міжнародною практикою, візові та митні процедури і подібне. В’їзний туристичний потік має зрости вже 2005 року до 9,2 млн. осіб, а кількість внутрішніх туристів — до 12 млн. За попередніми підрахунками, обсяги реалізації власних послуг принесуть до українського бюджету 5,5 мільярдів гривень при загальному фінансовому обігові в галузі в розмірі 34 млрд.

І ще одне принципове питання. Всі плани, програми та проекти щодо розвитку туристичної індустрії повинні бути максимально зорієнтовані не тільки на створення належних умов для туристів, а й на забезпечення високого комфорту проживання корінних жителів регіону. Іншими словами, розвиток туристичної галузі треба розглядати як фактор стабілізації місцевих ринків праці та розширення зайнятості населення.

Отже, проаналізувавши ситуацію в туристичній галузі України, я спробувала виокремити її головні проблеми та спробувала знайти альтернативний шлях виходу з кризи. Звичайно, така робота є далекою від висновків та думок справжніх фахівців та експертів в цій галузі. Але, незалежно від рівня фахової підготовки, на сьогоднішній день є декілька речей, очевидних, мабуть, кожному громадянину України. Найважливіше з них – аби досягти успіху слід докласти загальних зусиль до розв’язання проблеми. Це мають бути не лише викладені на папері думки законодавців з приводу того, якою б вони хотіли бачити галузь туризму у майбутньому, а конкретні вчинки з їх боку. І починати слід не тільки з економічних та законодавчих нюансів. Так, на сьогодні можна говорити про деяке покращення загальної ситуації. Так, спостерігається певна зацікавленість іноземних інвесторів. Розпочато реконструкцію ряду київських готелів; в Карпатському регіоні почала свою діяльність з розвитку туристичної галузі міжнародна організація TACIS; британський фонд “Ноу-хау” взяв на себе витрати на відновлення туристичних об’єктів Львова; декілька мільйонів доларів вкладено в ялтинський готель “Ореанда” та відому “Поляну казок”.

Туристична галузь, хоч і дуже повільними кроками, починає збільшувати свої показники. Але не можна зупинятися на досягнутому. Саме від того, яким шляхом піде зараз розвиток галузі, залежить все її майбутнє зокрема та майбутнє економіки, а, отже, і життя України в цілому.